

Premis a Carlet

AsCuMa, IEBC, el Casal de Fraga i Temps de Franja homenatjats pel Casal Jaume I d'aquesta vila de la Ribera Alta.

Aragón Educa

Centres educatius del Baix Cinca i la Llitera van participar en jocs, tallers i actuacions musicals.

5a Fira del Llibre a Móra d'Ebre

Escriptors ebrencs, del Baix Cinca i del Matarranya van presentar, entre un nombrós públic, les seues novetats.

DE LA FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 9 • núm. 77 • La Franja, juny de 2008

FIRA DE LA CULTURA I LA MÚSICA ARAGONESES A MASSALIÓ

Un Cercç captivador

SAMI GASCON

Actuacio de "Vision 1 unel" a la Fira Cerç de Massalio

EDITA:

ICF Iniciativa Cultural de FranjaC/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:

Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ I

MAQUETACIÓ GRÀFICA:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
tempsdefranja@telefonica.net

COORDINACIÓ DE COMARQUES:

Marta Canales

CONSELL DE REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, José Miguel
Gràcia, Artur Quintana, Lluís
Rajadell i Carles Sancho
(el Matarranya).

Jaume Casas, Pep Labat i Damià

Torrent (el Baix Cinca).

Carles Barrull, Glòria Francino i

Josefina Motis (la Llitera i la

Ribagorça).

Carme Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:

Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der
Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià,
Tomàs Bosque, Josep A. Carrégalo,
Miquel Estaña, Quim Gibert, Marc
Martí, Joaquim Montclús, Francesc
Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac,
Natxo Sorolla, i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ I PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda

Estanc Conchita

Calaceit

Papereria Abàs

El Torricó

Llibreria Pilarín

Fraga

Llibreria Badia i Llibreria Cabrera

Girona

Llibreria Les Voltes

Lleida

Llibreria de la Generalitat

Mequinensa

Papereria González

Reus

Llibreria Gaudí

Saldí

Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla

Saragossa

Papeleria Germinal. C/ Sepulcro, 21

Tamarit

Estanc Patrito

Tortosa

Llibreria El Temple

Vall-de-roures

Llibreria Serret

Fa deu anys de la carta europea de les Llengües Minoritzades

La majoria d'Estats l'han signat i ratificat, però encara queden casos d'Estats que es neguen a reconèixer la seva diversitat lingüística, com França, Grècia o Itàlia. El Consell d'Europa ha recordat que les llengües minoritzades 'són una part integral i essencial del mosaic que és Europa'.

El Consell d'Europa celebra aquesta setmana l'aniversari de la Carta Europea de les Llengües Minoritàries o Regionals, quan fa deu anys de l'entrada en vigor del tractat europeu que, per primera vegada, afrontava la qüestió de les llengües minoritzades a Europa. Aquest document ha permès que un bon nombre d'Estats adquireixin compromisos fermes de respecte envers la diversitat lingüística dins les seues fronteres.

Durant aquests deu anys, vint-i-tres Estats europeus han signat i ratificat la Carta, alguns amb més de deu llengües minoritzades en el seu territori, com és el cas de Romania, Sèrbia o Ucraïna. Entre els països de la Unió Europea, Alemanya, Croàcia i Àustria són alguns dels Estats amb més diversitat lingüística.

Fins a deu països no han ratificat la Carta: Itàlia, Grècia, Rússia, Polònia... però cap d'aquests Estats té una política tan contrària a les llengües minoritzades com França, que no ha arribat a ratificar-la mai perquè, segons la seva ministra de Cultura, «és contrària als prin-

cipis de l'Estat». Efectivament, l'article 2 de la seva Constitució especifica que «la llengua de la República és el francès».

En ocasió d'aquest aniversari, el secretari general del Consell d'Europa, Terry Davis, va fer una defensa de les llengües regionals o minoritàries no només com una riquesa cultural sinó com un dret fonamental dels seus parlants a utilitzar-les «en la vida pública i privada».

Davis va repassar alguns dels tòpics que sovint acompanyen aquestes llengües: «les minories no són un accident de la història, ni un sospitós grup de persones, sinó una part integral i essencial del mosaic que és Europa». I va afegir encara: «no hem de tolerar una minoria sinó respectar-la. La mesura en què la majoria protegeix i promou els drets de la minoria és una mostra del nivell de desenvolupament democràtic en un país determinat.»

Més informació:

EuroLang: 10th Anniversary of the Charter for Regional or Minority Languages

Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries

Consell d'Europa: Statement by Terry Davis, Secretary General of the Council of Europe

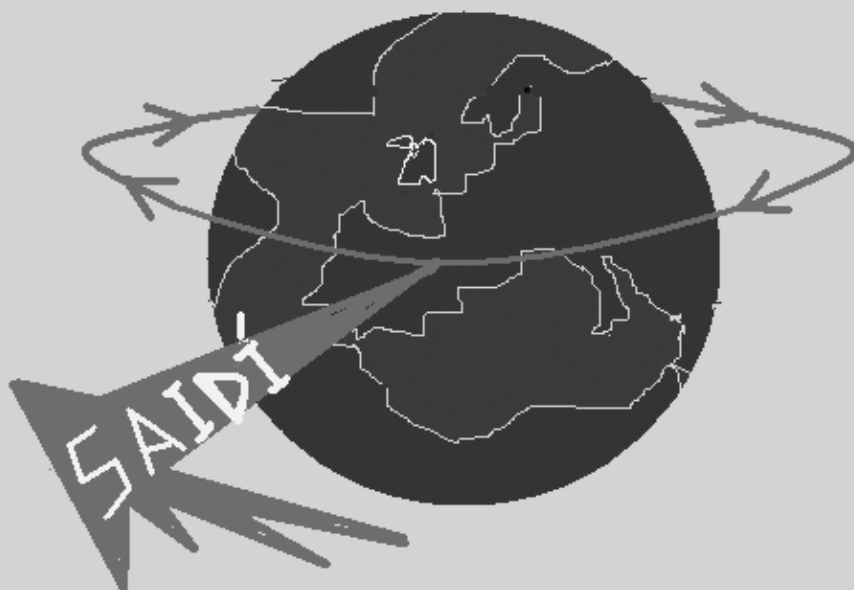
EBLUL: Oficina Europea per a les Llengües Menys Usades

Nationalia - CIEMEN 2007

Informa: NATIONALIA.CAT

ESTISORES

Miguel Estaña

s u m a r i

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista
Francesc Ricart,
activista cultural i lingüístic

12

La Llitera i la Ribagorça

15

Tema del mes

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:
Moviments de població entre
la Franja i la resta de terres de
parla catalana en l'època
contemporània. Una visió succinta

salutació del director

Avui diumenge, en vigílies de la inauguració de l'Expo, ací a Saragossa, m'hai aixecat amb el peu dret i amb ganes de veure les coses pel costat optimista. Si veieu aquestes pàgines, no falten motius per a triar. Aquesta revista i les associacions que hi col·laboren i li donen suport van rebre el reconeixement i el caliu

d'ànims dels companys del Casal Jaume I de Carlet. La Festa de la Música a Massalió va ser tot un èxit i tot el jovent de la comarca i el seu entorn es va bolcar, el que demostra que hi ha futur més enllà de les grans ciutats.

En voleu més? Dos covilatans meus (de Saidí), la Mercè Ibarz i el Francesc Serés van ser invitats al *Pen World Voices* Festival a Nova York (USA), sent la tercera part (dos de sis) de la representació d'escriptors enviada per la Generalitat.

A la Fira de l'Educació de Saragossa la DGA va obrir, per quart any consecutiu l'estand del Català i no vam rebre cap assalt ni ens van cremar la barraqueta. Només ens van esborrallar una revista... I, per últim, el vicepresident aragonès, José Àngel Biel, va anunciar oficialment que a la tardor arribarà al Parlament l'avantprojecte de Llei de Llengües. Però va afegir que sospita que aquest projecte «no agradarà a alguns sectors de Catalunya i afins». Miau. Ja m'estranjava a mi que tot aquell dia fos tan perfecte.

Mário Sasot

cartes dels lectors

Fitxeu a la Mireia Galindo

És una opinió estesa entre els vostres lectors i les vostres lectores que la vostra revista resulta en excés casta i políticament correcta. En comptes de columnistes avorridíssims com l'Esteve Betrià i el Ramon Sistac (per no parlar de tots i totes els o les altres, que també pensen sols en el menjar, però no tenen l'honradesa de dir-ho), heu avaluat per ventura la possibilitat de fitxar la nova crac (o catacrac) de la Franja, la Mireia Galindo? De ben segur que tots i totes plegats i plegades sortíem guanyant, amb les històries d'humitats i fideuades d'en «Carlitos». Llegiu-les i multipliqueu-vos!

Romà Siscar, el Volterol

A França com a l'Aragó

L'alcalde de Perpinyà, Jean-Paul Alduy, va enfurismar-se de mala manera, quan el regidor d'ERC a la capital del Rosselló va parlar en català durant la seva intervenció al ple municipal. Alduy va obligar Enric Vilanova, el regidor republicà, a parlar en francès. En negar-s'hi, el batlle va avisar-lo que si els obligava a pagar un traductor per als plens municipals li faria 'arribar la factura'. La intervenció del polític d'Esquerra va demanar que la ciutat canviés el nom francès de 'Perpignan' a 'Perpinyà', proposta que va ser denegada.

L'altra proposta de Vilanova, que va ser acceptada per unanimitat, va ser fer que l'ajuntament penge, des d'ara i fins als Jocs Olímpics de Pequín, una bandera del Tibet, que és de color blau-grana, de suport a la causa tibetana.

Tal com informava *El Punt*, la premsa francesa va recollir negativament la intervenció del

regidor d'ERC. Ha dit que feia gala d'un 'nacionalisme intransigent' i demanant-li li ha demanat 'que se'n vagi a Espanya'.

Com veieu l'intransigent nacionalisme francès actua a Perpinyà de la mateixa manera que l'intransigent nacionalisme espanyol a l'Aragó. Quan algú ix en defensa de la llengua perseguida –el català a Perpinyà i l'Aragó– els intransigents nacionalistes francesos i espanyols –aquests darrers disfressats ací d'aragonesistes– immediatament l'envien a l'exili, els uns a Espanya, com ara fa poc li ha passat al perpiyanès Enric Vilanova, i els altres a Catalunya, com no fa gaires anys li va passar a l'Artur Quintana de la Codonyera. La història es repeteix monòtonament i tràgica.

Dolors Casanovas

Aragó Televisión, «la suya»

L'altre dia vaig seguir el programa turístic de la TV Aragonesa que visitava Montanyana i el Pont de Montanyana. Com parlaven de monuments, tradicions i gastronomia, esperava que en qualsevol moment diguessin la riquesa que suposa conservar, a més d'ermites i casalicis, una llengua catalana que és patrimoni de tots els aragonesos. Doncs no, els simpatiquíssims presentadors –joves i modernets– en cap moment en van fer la més mínima menció. Potser, pagats com estaven de la seua simpatia, no van parar l'orella pels carrers del llogarets. O vés a saber si esperen que arribin les peces d'art sacre del Museu de Lleida. Com volen que ens sentim aragonesos? Haurem de seguir dissimulant –com bé diu el clarividenc Josep Espluga– o veure la TV3, doncs aquesta sí que ens reconeix. I això que no és «la nostra»!

Ramon Parisi - Estopanyà

L'ESMOLET

Drets i privilegis

Els polítics –els de debò, els que treballen per millorar el seu entorn– tenen una molt difícil tasca per aconseguir els votants. Sobre tot quan van mal dades econòmicament. Tots ens creiem en possessió de drets irrenunciables, sovint només pel fet casual d'haver nascut en un lloc. I aquests drets ho inclouen tot; no hi fa res que siguin mesures transitòries per compensar una situació adversa o que faci quatre dies que en gaudim. Per acabar-ho d'adobar, aquestes prerrogatives que per nosaltres semblen inqüestionables, les trobem intolerables quan s'apliquen als altres.

Tot això ho dic perquè m'ha cridat l'atenció, en el debat de la finançament autonòmic, que les comunitats que més reben, no admeten perdre una engruna dels privilegis de què gaudeixen. És evident que que la qualitat de vida en aquests territoris és millor que mai. Només cal passejar-se per alguna de les seues petites ciutats i sentir com els seus habitants s'enorgulleixen de viure molt millor que els de Barcelona, per exemple. A la vegada, en aquestes poblacions, se senten també les protestes pel tracte pretesament «privilegiat» que reben els col·lectius desfavorits –sobre tot si són immigrants o gitanos.

Davant d'aquest egoisme estructural que ens afecta a tots sense excepció, quines opcions li queden al polític? La fàcil: demagògia. La difícil: pedagogia. Quina és la que està més en voga actualment? Em temo que la resposta és evident.

Carles Terès

Escriptors del Baix Cinca i el Matarranya a la 5a Fira del l'Autor i el Llibre Ebrenc

■ Carles Sancho

J.A. Carrévalo va presentar el seu nou llibre sobre la literatura oral de Mont-roig

La 5a Fira del Llibre Ebrenc a Móra d'Ebre va celebrar l'acte central el diumenge 8 de juny a la plaça de la Cultura. Com cada any la presència del Baix Cinca i el Matarranya ha estat molt destacada. En l'apartat de llibres es presentà la nova col·lecció «Quaderns del Cingle» editada per l'Associació Cultural del Matarranya i Institut d'Estudis del Baix Cinca i dirigida per Esteve Betrià. El primer volum de la col·lecció pertany al sociòleg lliterà Josep Espluga, *Com embolicar la Franja amb una fulla de pi* i el segon és una reedició del matarranyenc Desideri Lombarte, *Memòries d'una desmemoriada mula vella* presentat per qui signa l'article. També hi van intervenir Josep Antoni Carrévalo amb *Mont-roig. El patrimoni immaterial*, Silvestre Hernández amb la novel·la històrica *El manuscrit de Wadi al-Abmar* i Hèctor Moret hi presentà *Xandra. Estudis aragonesos de llengua i literatura*, volum que recull els articles publicats pel professor Artur Quintana. També estava programada la presentació del poemari de la beseitana Susana Antolí *Tornem a ser menuts!* que obtingué el Premi Guillem

Nicolau 2006. Compartirem els actes amb escriptors de les Terres de l'Ebre com Tibau, Gironès, Igual, Jackson, Mulet, Pubill, Raduà, Aliern, Guiu, Ramon, Fandos o Peller, aquests dos últims escriptors baixaragonesos d'origen. En el recinte firal a la plaça de la Cultura, una vintena d'espais expositius de llibreries, editorials i entitats culturals catalanes, valencianes i aragoneses. Entre aquests, dos espais matarranyencs: un dedicat a la Llibreria Serret de Vall-de-roures, on anaven passant la major part dels escriptors ebrencs, i l'altre a l'Associació Cultural del Matarranya, on es presentaven totes les últimes publicacions promogudes per l'entitat. A més a la Biblioteca Comarcal de la Ribera d'Ebre, al costat mateix de la

fira, es podia visitar l'exposició *El món literari de Jesús Moncada*. 16 panells dedicats a l'escriptor mequinensà en què es mostra l'escenari de la seua obra a través dels escrits del propi autor i algunes de les fotografies de l'arxiu del mateix Moncada. La mina, els rius, els cafès, les diversions, els costums, la mort i els seus ritus, els personatges, la Guerra Civil, un món desaparegut... Exposició fruit de la col·laboració entre la Diputació de Tarragona i el Govern d'Aragó. A part de la presentació de llibres hi havia altres actes culturals: conferències, debats, tallers, exposicions, espectacles, concerts... que van començar divendres amb l'arrencada de la fira.

En la fira, un anunci, la celebració d'un altre punt de trobada d'autors ebrencs per a l'estiu entre Vall-de-roures i Fondespata: la 3a Trobada d'autors ebrencs al Matarranya, amb el títol «El paisatge ebrenç en la creació artística». Un espai de participació en el recull col·lectiu de textos breus sobre la temàtica de la trobada. Com les anteriors convocatòries els actes estan organitzats per l'Associació Cultural del Matarranya, la Llibreria Serret, ACHA i l'Ajuntament de Fondespata i hi col·laboren l'Institut Ramon Muntaner, la Comarca del Matarranya i Llibres Ebrençs.

SUBSCRIU-T'HI

978 85 15 21

tempsdefranja@telefonica.net

Benardino Gómez Miedes

Nasqué a Alcanyís cap al 1520. De jove passà bastant de temps al Regne de València on tenia parents, i allà fou ordenat sacerdot. Vers al 1542 anà a París, després a Flandes i Roma i tornà a València el 1560 on fou ardiaca de Morvedre. El 1572 publicà a València el primer llibre De sale, i en seguiren sis o set més. El 1585 era bisbe d'Albarrasí i aquí morí el 1589. Tingué força contacte amb la llengua catalana, que anomena així, i també llemosina. Al seu llibre De vita et rebvs Iacobi Primi, editat a València el 1582 exposa les seues opinions sobre la llengua catalana, que coneixia bé. Per justificar que escriví en llatí i castellà la biografia d'en Jaume I que aquest rei «nos dejó escrita de su propia mano [...] aunque en su lengua corta y peregrina», afirma que «Me atreví a ponerla [...] en las dos más generales y más extendidas que hoy se hallan en el universo, latina y española». I continua: «el rey [...] quiso que [els Furs de València] se escribiesen en su propia lengua materna, que fue la limosina como se hablaba en Cataluña. Como entendieron esto los aragoneses [...] se tuvieron por muy agraviados de que los fueros y leyes de Valencia se escribiesen en lengua catalana, o limosina, tan oscura y grosera, y que fuera harto mejor en la latina, o al menos, aragonesa». I rebla el clau dient que «los castellanos y demás mercaderes españoles que allí [a València] se hallaban, hablaban casi la misma lengua que los aragoneses, aborresciendo en grande manera la catalana, o lemosina, porque no se podían hacer a ella ni hablarla más que la caldea».

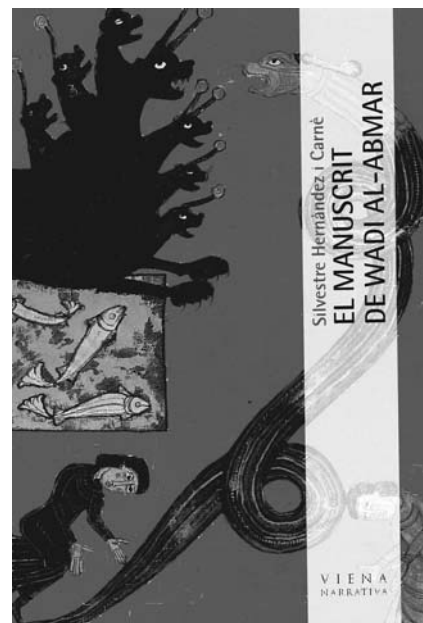
Artur Quintana

El manuscrit de Wadi Al-Abmar

■ Carles Sancho

El segle XI al Matarranya, encara sota la dominació musulmana, on hi convivien cristians, islàmics i jueus, és l'escenari de *El Manuscrit de Wadi Al-Abmar* escrit per Silvestre Hernández i Carné novel·lista i director de l'IES Matarranya de Vall-de-roures i que ha estat guardonat amb el VII Premi Leandre Colomer de Novel·la d'Història dels Països de Parla Catalana 2007, publicat per Viena Narrativa. Presentat pel propi autor a la Llibreria Serret de Vall-de-roures coincidint amb la diada de Sant Jordi. Silvestre ha deixat, momentàniament, el Matarranya de principis del segle XX on va situar l'anterior novel·la històrica *Aigües tèrboles* i s'ha endinsat en la fosca

i sorprenent història de l'alta edat mitjana. Els seus personatges, de diferents cultures, s'uneixen en un difícil pelegrinatge pel camí de Sant Jaume, a pesar del que significava recórrer aquells inhòspits camins plens de perills, per aconseguir un objectiu comú. D'aquesta convivència davant dels constants enemics sorgeix una bella història d'amor entre dos jòvens: ell jueu, Iohanus, i ella, Iasmín, musulmana. La narració és evocada per l'escriptor a partir de la recent restauració de l'espectacular aqüeducte de

Beseit, situat al camí cap el Parrissal.

70 anys després, a Torredarques

■ Redacció

JAVIER ZARDOYA

70 anys després, Torredarques ha tornat a patir un nou setge «figurat». Als voltants de la petita localitat del Matarranya (130 habitants), i amb un centenar de afeccionats aproximadament i amants de la història militar es va fer per segons any consecutiu, i durant el cap de setmana van participar de la recreació històrica «L'ofensiva d'Aragó, 1938».

El dissabte, com a assaig

general previ, van participar en un simulacre d'assalt i defensa del poble; el diumenge van portar la batalla a camp obert i van recrear amb gran realisme com van ser els combats de fa 70 anys que van ser claus per als aconteixements finals.

Diversos canons d'artilleria, barricades, metralladores, bales de fogueig, traques, pots de fum i inclús una ambientació

amb cotxes d'època a càrrec de l'Associació de Vehicles Històrics d'Alcanyís van donar realisme a la recreació.

Per sort no va haver-hi guanyadors i perdedors. El bon ambient entre tots els participants va ser el gran triomfador d'un cap de setmana en el què la passió per la història fora de les aules, va ser el més destacat.

No només va haver-hi temps per a l'acció, sinó també per a l'anàlisi del relat de les batalles de la Guerra Civil Espanyola i les seues conseqüències posteriors. Els historiadors José María Maldonado i Valentín Solano van fer dues conferències sobre la lluita militar a Terol.

També es va presentar la nova revista de militar *Ares* i va haver-hi presentacions de llibres històrics sobre el període a càrrec de Jesús Vicente Aguirre, Àngela Jackson i Josep Sánchez Cervelló.

L'ARGADELL

Economia i despoblació

La conjuntura econòmica mundial, amb una liberalització salvatge —com competir amb les multinacionals que controlen, al seu gust, els preus dels mercats? La economia globalitzada deixa fora de joc al camperol; només viu bé l'intermediari-especulador que carrega uns percentatges abusius sense escrúpols. A nivell cooperatiu encara existeixen massa prejudicis. I si no es té en compte la particularitat de cada zona, junt amb un clima, sovint, advers, estarem duent a la pràctica i per sistema, a la desaparició de moltes explotacions agràries, les que vertebraven el territori i ajuden a preservar el medi ambient.

Algú em pot dir quina és la edat mitjana de la gent que es dedica al sector agroramader i es troba en el món rural? Ja us ho dic jo, avançada. Les subvencions són subsidis insuficients per garantir el relleu generacional. Les ajudes P.A.C. (Política Agrària Comunitària) en alguns llocs i sectors són ridícules i no compensen prou la pèrdua de renda que per motius ben diversos condicionen: l'increment del cost de producció, el preu del gas-oil... també limiten.

L'administració comarcal, la de Saragossa, la de Madrid i la de Brusel·les haurien de fer alguna cosa per canviar la dinàmica i aportar idees i pressupostos nous, sinó malament rai.

Juli Micolau

«Cerç» ompli Massalió de música i cultura provinent de tots els racons de l'Aragó

■ M. M. B.

La plaça Major va ser el punt on es van trobar els dolçainers

A les set de la tarda del divendres 16 de maig, mig Massalió mirava al cel i demanava, cadascú a qui creia més adient, que al endemà no plugués. I és que el cap de setmana del 16, 17 i 18 de maig el poble celebrava la I Fira de la Música i la cultura aragoneses.

Esta mostra va començar el mateix divendres amb la realització d'un petit festival de curmetratges, organitzat amb l'ajuda de la A.C. Ranetas, que va fer que la trentena de persones que van omplir el saló de plens de la vila, gaudiren de films de tot tipus, des d'algún més aviat casolà, com *Un día en la vida* produït per gent d'Alcanyís, fins a *Taxi* o *Cloca* que han tingut èxit internacional. Lo dissabte a primera hora, els carrers del poble es trobaven plens d'activitat, els expositors que muntaven els estands, els tècnics que instal·laven l'equip de so i la gent de la vila que acabava de fer els darrers preparatius. A les onze en punt, mentre algun firaire encara estava muntant el seu estand, el bateria Marcelo Lema feia una master class en la que va demostrar un gran coneixement de l'instrument i un agraït sentit de l'humor. Quan els primers visitants miraven curiosos els discos, revistes, samarretes i llibres que omplien el centre de Massalió, al saló de plens, Rafa Martí, alcalde de la vila, Jaime Redón, director gene-

ral de patrimoni, Rosa Doménech, vicepresidenta de la comarca i l'Hipòlit Solé, en representació de l'ASCUMA, inauguraven la mostra. Tots van coincidir en la importància de la fira que van qualificar de pionera i de ser un ajut per al coneixement de la realitat pluricultural de l'Aragó.

Acabada la presentació, l'ambient va seguir essent molt agradable mentre tocaven el matarranyencs «Temps al Temps», el saragossa Víctor Meneses i els «Matazi» de Tarassona. I si el so omplia la Replaceta, els xiquets jugants a les birles o tirant la fona donaven vida al carrer del mig. Prop d'aquest, a la plaça major, ASCUMA, IET, IEA, Fernando el Católico, Xórdica, CESBA i IEBC, entre d'altres, ensenyaven als visitants que a l'Aragó no sol existeix el castellà i la jota.

A mitja tarda van començar a sonar les dolçaines i els tabals, i de cop, més de 200 músics, entre dolçainers, grallers i geganters, pasejaven animadament pels carrers de Massalió. Ningú es va resistir a seguir-los i ballar amb ells. Quan van arribar a la

plaça Major, cada grup va interpretar individualment alguna de les seues peces més conegudes. L'ambient es va desbordar quan diversos músics van començar a tocar sentats o estirats al terra, just en aquell precís moment començava la presentació del segon disc dels Draps a l'Ajuntament de la Vila. Després, tots a sopar, la cooperativa del préssec, va acollir a 350 persones que van gaudir de una gran fideuà.

Amb la panxa ben plena tots els presents es van dirigir al saló municipal que es va omplir fins a dalt de joves amb ganes de festa que van gaudir del rock clàssic dels Inestables, del punk accelerat dels «Gen», dels mitjos temps de «Visión Tunel» i de les noves cançons dels «Draps».

Les jornades que van ser qualificades per Rafa Martí, alcalde de la vila, com «un èxit per a ser el primer any», van acabar el diumenge amb una conferència de J.A. Benavente sobre els *Íbers al Matarranya* i un concert de música clàssica a càrrec de joves músics del conservatori d'Alcanyís. En total l'organització creu que unes 1.500 persones han conegut la realitat plural de l'Aragó.

Los Draps van presentar el disc *Un crit al vent*

El documental «Caminant per la memòria» de l'IES R.J. Sender rep un premi Baldiri Reixac

■ Pep Labat

El treball va obtenir el 2004 el primer premi en el certamen «El gust per la lectura» de la Generalitat de Catalunya i fou seleccionat com a finalista per al 21 Festival Internacional de Cine «Cinema Jove» de València el 2006.

La Fundació Lluís Carulla ha concedit un premi «Baldiri Reixac» al treball escolar «Caminant per la memòria» del Grup de Treball de Català de l'IES «R. J. Sender» de Fraga, format pels alumnes de català, Pablo Amigo, Joan Medina, Laura Romero, Laila Serrano, Hugo Sorolla i pel professor de la matèria, Pep Labat. El treball guardonat va néixer d'una doble necessitat. D'una banda, existia una motivació d'ordre pedagògic ja que es va partir del convenciment que l'aprenentatge de les llengües guanya efectivitat en el moment que les utilitzem com vehicle per a la realització de tasques i per la necessitat de dignificar una assignatura que actualment té el caràcter de voluntària als centres de la Franja. D'altra banda, el plantejament de l'activitat va permetre conèixer un capítol sorprenent i interessant i al mateix temps desconegut de la història més recent de la capital de la comarca del Baix Cinca.

El projecte presentat consisteix en un reportatge en format vídeo de 15 minuts aproximadament que explica els principals fets succeïts a la localitat de Fraga durant la primera meitat del segle XX: proclamació de la II República; la Guerra Civil; la repressió i l'exili i els camps de concentració nazis. Per a l'elaboració del guió es van utilitzar una gran quantitat de fonts documentals, entre llibres d'història i articles de revistes. En relació amb el muntatge audiovisual,

El grup guanyador del premi Baldiri Reixac a Barcelona

cal assenyalar que es van emprar gran varietat de materials: fotos antigues, cançons de l'època, efectes especials, sons, testimonis directes dels successos, etc.

Els premis «Baldiri i Reixac» de la Fundació Lluís Carulla gaudeixen a Catalunya d'un elevat prestigi en el camp de la docència no universitària. La finalitat d'aquests és la d'estimular i reconèixer l'escola catalana en l'àmbit dels països de llengua catalana i compten amb la col·laboració tècnica d'Òmnium Cultural. La dotació dels premis en total ascendeix a 116.200 €, fruit de les aportacions voluntàries dels receptors del llibre-nadala que la fundació envia cada any a persones interessades per la nostra cultura. La convocatòria, que ha aconseguit aquest curs la XXX edició, preveu 14 premis per a les escoles de 3.300 € cada un, 70 premis per als alumnes de 700 € cada un i premis a mestres i professors dotats amb 12.000 € en el seu conjunt. L'acte de concessió dels guardons va tenir

lloc el passat 1 de juny a la localitat de l'Espluga de Francolí en el transcurs d'una jornada festiva presidida pel Molt Honorable Sr. Jordi Pujol, expresident de la Generalitat de Catalunya. Entre els actes programats es poden destacar una fira de jocs, una cercavila i animació, danses tradicionals, l'exposició «Sendes i carenes d'Enric Valor», l'acte central de concessió de premis, un dinar de germanor i una exposició dels treballs premiats en la present edició.

Es dona la circumstància que aquest treball va guanyar el primer premi en la modalitat «En to de pau» en la X edició del concurs «El gust per la lectura» del Servei d'Ensenyament del Català del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya el 2004, que va ser lliurat per Marta Cid, Consellera d'Educació de la Generalitat de Catalunya en un acte en què Carme Martínez, Directora General d'Innovació Educativa del Govern d'Aragó, va representar l'administració aragonesa.

A més, el documental va ser seleccionat com a finalista per a participar en el 21 Festival Internacional de Cine «Cinema Jove» de l'Institut Valencià de Cinematografia de la Generalitat Valenciana el 2006, en la modalitat de «Trobada audiovisual de joves». El certamen compta amb el suport del Ministeri d'Educació i Ciència i del Ministeri de Cultura, la Diputació i l'Ajuntament de València entre altres institucions; a més, està patrocinat per Televisió Espanyola, RTVV i Canal +. «Caminant per la memòria» va ser projectat a la Sala Rialto de la capital valenciana.

A més, del sector que comprèn la zona de Lleida i la Franja, també han rebut un premi Baldiri Reixac el CEIP Pràctiques 2 de Lleida ciutat i el CEIP Manuel Ortiz Castelló de Juncada (categoria «escoles»); l'IES Guindàvols de Lleida ciutat per «Enciència't», l'Escola Vall d'Ondara de Ribera d'Ondara per «Bestiari poètic» i el CEIP Sant Gil de Torà per «Els gegants».

Bones notícies

Dies enrere em va arribar una carta de la Comarca del Baix Cinca amb informació i recomanacions que no vénen al cas. El que sí ve al cas és que, per primer camí, la carta estava redactada en castellà i en català. Després, també, en altres idiomes d'ús més o menys estès al nostre territori, però, s'ha de dir, les llengües prioritàries eren el castellà i el català. I així com molt sovint em queixo, en la intimitat, o no, de les actituds cap a la nostra llengua de polítiques locals, ara em toca felicitar l'Evaristo Cabistany per la iniciativa i esperar que sigui la primera d'una sèrie d'actuacions que fagen que el català tingui el tractament de llengua pròpia que és... de fet. És una bona notícia, algú dirà que ja era hora, altres que és un gra de sorra, d'acord, però s'han de reconèixer els passos endavant.

Som en una comarca multilingüe, és veritat, i negar eixa realitat seria com negar que la Terra és plana. Però també és cert que la nostra comarca té dos llengües que han de ser considerades com a pròpies: el castellà, com a oficial, i el català, perquè, encara que falte l'aprovació d'una llei de llengües que no arriba, sí que disposa d'una empara a través de la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, ratificat pel Govern espanyol i incorporat a la nostra legislació.

Repetisco la felicitació a l'Evaristo Cabistany, insistisco en l'esperança que sigui la primera d'una sèrie d'actuacions... i emplaço a la resta d'organismes públics a complir la legislació vigent.

Susanna Barquín

L'aiguabarreig: Sòls i Paisatges

Publicat un estudi sobre aquesta zona d'interès biològic

■ D. Torrent

David Badia ens mostra el llibre sobre l'Aiguabarreig

L'Aiguabarreig és la unitat fluvial més extensa i, probablement, de més interès biològic de la Península Ibèrica. Situat entre Aragó i Catalunya, hi conflueixen, juntament en l'àrea estrictament fluvial, ambients esteparis i mediterranis que acullen un munt d'espècies florístiques i faunístiques en un relleu heterogeni. L'interès naturalista d'aquesta zona es posa de manifest en la multitud de figures de protecció que s'hi troben.

Justament el clima, els sòls, el paisatge, la vegetació i la fauna de l'Aiguabarreig es tracten al llibre *El Aiguabarreig: Suelos y Paisajes*. Un espacio natural en la confluencia de los ríos Cinca, Segre y Ebro. Es tracta d'un estudi de David Badia, Paloma Ibarra, Clara Martí, Luis Alberto Longares i Anchel Belmonte, editat pel Consell de Protecció de la Naturalesa d'Aragó, que es va presentar el passat 2 de juny a Osca.

El llibre s'estructura en quatre grans apartats. La primera part descriu el clima, la litologia, el relleu, la vegetació i la fauna de l'Aiguabarreig, i recull, de manera sintètica i il·lustrada, els valors naturals de la zona. En un segon apartat, se centra en els sòls, la porció de l'ecosistema

que és fonamental per la vida, encara que passe desapercibuda per la major part d'observadors. S'hi indica com es formen els sòls, quines propietats tenen, els noms que reben i com es distribuïssin en la geografia de l'Aiguabarreig. La tercera part es dedica a la interacció que estableixen cada un dels elements del medi natural per configurar les unitats de paisatge de l'Aiguabarreig actual. El quart apartat recull les principals tipologies de sòls de la zona, de forma individualitzada. S'hi descriuen en detall una vintena dels sòls estudiats. A més, es tracten les propietats morfològiques, físiques i químiques de cada perfil edàfic, i els horitzons que el constitueixen.

L'estudi té un caràcter tècnic, i inclou nombrosos esquemes i taules, al costat de fotografies a color que faciliten la comprensió de la informació escrita. A més, els mapes que acompanyen el text aporten al lector una visió ràpida de la distribució espacial dels diferents components del medi natural de l'Aiguabarreig.

El públic a qui va dirigit l'estudi és divers. Docents i estudiants, que poden trobar les característiques del medi físic i biòtic de l'Aiguabarreig, la possibilitat de preparació de material didàctic i, fins i tot,

itineraris de camp. Pagesos i tècnics, ja que aporta una informació valuosa del nivell actual de fertilitat física i química dels sòls. Investigadors, que trobaran una descripció detallada de les propietats dels sòls i la seua classificació. Planificadors, que poden identificar els usos actuals del territori i analitzar on es poden admetre determinats canvis. Naturalistes que vulguin conèixer la diversitat paisatgística de l'Aiguabarreig, responsable del seu alt valor ambiental i dels factors que la motiven.

L'estudi ha rebut el Premi Félix de Azara 2007, que atorga la Diputació d'Osca.

Els autors

El fragatí David Badia i Clara Martí són professors de l'Escola Politècnica Superior d'Osca, adscrita a la Universitat de Saragossa. Paloma Ibarra i Luis Alberto Longares són professors del Departament de Geografia Física i Ordenació Territorial de la Universitat de Saragossa. Anchel Belmonte és professor en l'IES Baix Cinca de Mequinensa. Són responsables de diversos projectes científics, d'àmbit nacional i internacional, relacionats amb el medi ambient, el sòl i els paisatges. Han publicat més d'un centenar d'articles científics i llibres sobre aquesta temàtica.

Títol: *El Aiguabarreig: Suelos y Paisajes. Un espacio natural en la confluencia de los ríos Cinca, Segre y Ebro*

Autors: David Badia, Paloma Ibarra, Clara Martí, Luis Alberto Longares i Anchel Belmonte.

Edita: Consejo de Protección de la Naturaleza de Aragón. Sèrie Investigació, vol. 53
ISBN: 978-84-89862-62-1
Pàgines: 193
PVP: 15 euros

Eixida naturalista de l'IEBC-IEA

■ Carme Messeguer

CARMÉ MESSEGUER

El passat diumenge 18 de maig l'IEBC-IEA va portar a terme una eixida naturalista al terme d'Allà dins de Fraga sota la guia del doctor en biologia i professor d'educació secundària José-Luis Escuer. Els participants van anar a trobar el rierol que dona lloc a la vall anomenada Vallcornà i van anar seguint lo seu curs fins a trobar una cua de l'Ebre al pantà de Mequinensa. Les didàctiques explicacions del professor van versar sobre la formació del relleu, la vegetació autòctona i la modificació del paisatge per l'acció humana. Les pluges recents van afavorir l'exuberància de la flora i la formació de basses que acullen fauna variada, especialment ornitològica. Destaquem la passejada pel barranc del Boixadar, que allotja tal varietat vegetal que el professor no va dubtar a qualificar de 'cosmopolita'.

ESTAMPES RIBERENQUES

El procés i els manuscrits de les Paüls

■ Joaquim de Riuclar

L'any passat es va poder veure al Museu d'Història de Catalunya, a Barcelona, la magnífica exposició «Per bruixa i metzenera», els ecos de la qual encara no s'han apagat. El seu eix central era la cacera de bruixes, un fenomen que a nivell europeu arribà al seu punt més àlgid a la fi del segle XV i començaments del segle XVII.

Tal com s'assenyalava en un dels plafons, les zones amb més tradició «bruixística» del nostre àmbit lingüístic han estat el Montseny, les Guilleries i la serra de Madres, juntament amb el Turbó, a la Franja, muntanya mítica pel que fa a tradicions relacionades amb la bruixeria, de la qual es deia que al seu cim i a l'immediat coll de les Ares s'hi congregaven les bruixes per fer els seus «akelarres», i on no hi faltaven a la toponímia menor, amb exemples com «la Torre de les Bruixes».

Malauradament, en l'esmentada exposició no es feu cap referència a l'important procés de les Paüls, vila a tocar del Turbó, del qual disposem una abundosa i fidedigna documentació gràcies als anomenats «manuscrits de les Paüls». Aquests aparegueren amagats al campanar de l'església de la localitat. Són un total de cinc-cents seixanta-vuit documents dels segles XVI i XVII que en reflecteixen fidedignament la llengua, els costums, l'antroponímia i la toponímia, entre d'altres aspectes. La immen-

sa majoria van ser escrits en català si bé un petit nombre són en castellà. Respecte a aquest fet, el professor Walter Heim diu: «Els textos castellans traspuen en la morfologia i en el lèxic el català de l'escrivà, i és natural que així siga, atès que durant els segles XVI i XVII, en especial abans de la creació del bisbat de Barbastro, el castellà devia córrer poc per les Paüls».

Aquests documents reflecteixen la vida quotidiana i la cultura material de l'època, amb interessantíssims lèxics de les diferents activitats. No s'oblida tampoc la vida religiosa, ni les referències a l'estructura social o a l'organització de la defensa. El més interessant, però, és la informació sobre els processos de bruixeria. Segons afirma l'investigador Santiago Subias, hi ha un foli amb data del 19 de febrer de 1593 que mostra com «pregueren i afogaren per bruixas» una vintena de dones de Sempere (l'antiga denominació de les Paüls i el seu terme). El document esmenta el nom de les dones, la casa i el poble. No ens informa del perquè de les execucions, però sí sabem, per petites notes de despeses, que es van plantar forques al Roder de Sant Roc i que es van gastar dos càntirs de vi per convidar els capellans els dies d'execució.

Tots aquests valuosos documents han estat publicats en edició facsímil dirigida pel propi Subias. A més, ell mateix ha plantejat la possible representació de les dades i fets històrics citats en els manuscrits. D'altra banda, es promou senyalitzar els camins que duen als llocs on s'esdevingueren aquests fets. Caldrà veure, però, si tot això es farà en català, i amb quin model lingüístic. Motius per dubtar-ne, malauradament, no en falten; començant per la manca de divulgació d'uns fets que, per la seua transcendència i representativitat mereixerien ser més coneguts.

Francesc Ricart, activista cultural i lingüístic

«Sempre he exercit de

part de la família; i després el lligam buscat amb l'associacionisme cultural, des dels inicis a l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, i els últims anys amb més intensitat al Casal Jaume I.

P. També residia, i treballava, bona part de l'any a Igualada –bé, a Santa Margarida de Montbui–

en Josep Galan. Crec que vau mantenir una vella i intensa amistat?

R. I bella. Per a mi, la proximitat física i els interessos comuns amb Galan han estat uns elements importants per conrear el lligam cultural amb Fraga i la Franja a què m'he referit adés; i he de dir que la nostra coincidència anoienca, mal m'està dir-ho, ha sét una circumstància que ha estat una sort per a l'impuls cultural de la Franja.

P. Breument, què en penses d'això que s'ha convingut en anomenar Franja (de Ponent/Oriental/d'Aragó), Aragó catalanòfon, Catalunya aragonesa, Aragó català,...?

R. Si em deixes triar, ho tinc clar, per a mi és la *Franja de Ponent*: me pareix la manera més il·lustrativa de situar-nos en el nostre àmbit cultural i la manera que ens pot ajudar a significar-nos en el món català com jo l'entenc.

P. Quin balanç fas de la situació del fet català a la Franja de Ponent?

R. Pot sonar a tòpic: si mirem què «hi havia» el 75, quan mor

el dictador, la situació actual del fet català, com tu dius, és molt bona; i és que on no hi havia res (jo he parlat sempre de misèria cultural extrema), ara el català hi és present; ara bé, si el balanç es fa a partir de les expectatives i circumstàncies polítiques, per exemple les que s'albiraven amb la declaració de Mequinensa, aleshores el balanç per a mi és decebedor. En parlar de circumstàncies, em refereixo a la deixadesa de les administracions; com s'ha d'entendre si no que no hi haja una Llei de llengües? I també a la misèria secular de les nostres comarques i a la demografia regressiva alarmant, només «amagada» amb l'avinguda de gent de fora a Fraga, el nucli més gran, amb l'arribada d'emigrants i d'aragonesos de terra endins, dues aportacions que sembla que no seran fàcils d'integrar.

P. Com veus l'ensenyament del català a la Franja?

R. La implantació de l'ensenyament del català, tot i les condicions en què s'ha fet, ha estat l'esdeveniment més rellevant (jo he arribat a escriure «més revolucionari!») de la recuperació de la llengua a la Franja. Una altra cosa és com s'ha dut a terme: ha estat un ensenyament massa acadèmic, com per complir l'expedient, «d'idioma estranger» en paraules dels mateixos mestres de català, i al marge del projecte pedagògic del centre. Per a la incorporació del català a l'ensenyament EN català, és clar que aquest desig necessita d'un coixí normatiu i d'una voluntat política sense els quals ja es veu que no s'arriba gaire lluny.

P. Quin paper creus que té, i quin hauria de tenir, l'administració aragonesa pel que fa a la Franja (Oriental?)

R. Dit això, l'administració s'ha de fer seu l'objectiu educatiu relatiu a l'ensenyament del català; avui pareix que l'administració està contenta amb la valoració quantitativa de la implantació de l'ensenyament del català, però no ha estat valenta per fer valer criteris pedagògics acceptats arreu i aplicar de manera clara una política educativa que tinga el català com a llengua vehicular;

«La implantació de l'ensenyament del català ha estat l'esdeveniment més revolucionari de la llengua a la Franja»

Migdia del dijous 29 de maig d'enguany. Ens trobem a Barcelona amb en Francesc Ricart i Orús al menjador laboral de la seu del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya per dinar i xerrar sobre allò que des de fa anys ens preocupa a tots dos: la llengua i la literatura catalanes. Aprofito l'avinentsa per fer-li una breu entrevista.

Pregunta. Ets nascut a Fraga, però tinc entès que ja fa molts anys que, la major part de l'any, dorms a Igualada i treballes a Barcelona. Quins lligams mantens amb Fraga?

Resposta. Molt sovint la gent a Fraga m'engega: tu ja ets català! No, no hi ha mala lleit, ni mala voluntat en això, però no m'agrada que m'ho diguen, no que siga català, esclar, sinó que pareix que em volen negar la meua naturalesa i mai m'ha agradat funcionar com a fragatí forani. Per lligams familiars, la meua dona i jo, per sort, encara hi tenim les mares i bona

un cas paradigmàtic és el del debat (fins i tot enfrontament, segons els protagonistes) d'aquest curs a l'IES Baix Cinca sobre la possibilitat de fer ensenyament en català i com es van «armar» els militants anticatalans: per al curs que ha de començar caldrà veure la decisió de la Conselleria, i si tira cap a la lògica educativa o claudica davant la irracionalitat corporativista.

P. Quin paper creus que té, i quin hauria de tenir, l'administració catalana pel que fa a la Franja?

R. Si et refereixes a l'ensenyament, el Departament d'Educació col·labora amb el govern aragonès, des del curs 85-86, amb el Seminari de professors de català i ho ha fet impulsant i fent aportacions en la formació del professorat, com ara la consolidació de l'Escola d'Estiu de Fraga. Aquesta actuació i plantejament educatiu –de disponibilitat i col·laboració franques– entenc que haurien

fragatí sense adjectius»

de presidir el «paper» de l'administració catalana en els altres àmbits culturals amb l'aragonesa per afavorir tant com es pugui la llengua i la cultura catalanes a la Franja i fer-ho sense inhibicions, entenent-ho com una aportació necessària per a la comunitat lingüística catalana.

P. Com veus les relacions entre l'administració catalana i l'aragonesa pel que fa al català a l'Aragó?

R. Les que conec, des de l'inici i com s'han anat duent a terme, són les relacions entre els departaments d'educació d'ambdues administracions i entenc que són bones, fetes des de la bona voluntat: l'aragonesa va veure des del principi que havia d'aprofitar l'experiència catalana (la posada en marxa del «seminari de professors de català») i ha participat i participa en una sèrie d'accions i programes conjunts que demostren una bona disponibilitat recíproca.

P. Com a component de la Junta del Casal Jaume I de Fraga, ens podries fer cinc cèntims de la presència d'aquesta entitat a la Franja i quins projectes teniu en cartera?

R. El Casal Jaume I, que penja d'Acció Cultural del País Valencià (de ca l'Eliseu Climent), entenc que representa una gran oportunitat per a la Franja en el sentit d'aportar una visió ampla de la catalanitat en un territori que, per circumstàncies històriques, ha quedat despenjat de molts fils, allò que hem dit tantes vegades, fins a esdevenir gairebé un erm. La feina de l'associacionisme d'aquests anys, no cal dir, ha estat molt important, fins i tot fonamental, per a la recuperació del català a la

Franja; al meu entendre, però, l'associacionisme sempre s'ha autolimitat en no identificar la seua reivindicació i les seues aspiracions amb les dels territoris de l'àmbit català i actuar en conseqüència. Des del Casal Jaume I, amb les limitacions i els inconvenients (i adversitats) coneguts, intentem aportar a la Franja aquest, si se'm permet, plus; és a dir que intentem treballar com les altres associacions sabent, però, que

«L'administració aragonesa no ha estat prou valenta per promoure el català com a llengua vehicular de l'ensenyament»

la nostra problemàtica i les nostres necessitats són les de tots els territoris catalans (esclar que amb les nostres peculiars) i que hem de treballar connectant i, doncs, sumant, tant com puguem amb ells. Com? Impulsant la llengua i la cultura catalanes a la Franja des de la catalanitat, desvetllant allò que està somort perquè mai no s'ha

cultivat i que sempre s'hi ha negat, i exercitant-ho de manera que, si es fa bé, afavorirem una catalanització natural i que, si no ho fem ara, segurament ja serà tard.

P. Què en penses dels Països Catalans? I del paper de la Franja en aquests PP. CC.?

R. Per mi és una sort pensar que no estic (que no estem) sols en el món, que no som cap raresa, que haver nascut a la Franja no és una desgràcia, que en tot cas la compartim amb els més d'11 milions de persones que vivim a l'àrea dels PP. CC.; en aquest sentit penso que val la pena treballar i compartir les aspiracions de tanta gent que vol veure reconegut el dret a viure plenament en la seua llengua i fer-ho al segle XXI amb el que haja de suposar, que això, esclar, és la gent qui ho haurà de dir.

El paper de la Franja? Com que entenc que la meua singularitat en aquest món és la catalanitat i com que la Franja (aquest invent que anem fent) existís també des d'aquesta singularitat, el seu paper el veig, o jo només el veig, participant tal com he dit amb la resta dels territoris per sobre-eixir de tants obstacles i esdevenir normals, lingüísticament

i culturalment; en fi, veig que m'estic repetint, la qual cosa diu, sens dubte, de les meues limitacions, però espero que servixca per mostrar les meues conviccions.

P. Tinc entès que col·labores en els moviments, i en la premsa, en defensa dels PP. CC.; és així?

R. Ja, amb Galan, des de l'IEBC, vèiem la necessitat de participar en actes i ser presents en accions que eixien de la Franja; intuïtivament Galan sabia com era d'important aquesta col·laboració i, sovint, a mi em tocava fer algun paper de representació. Els últims temps, sobretot en nom del Casal, he participat i participo amb entitats o col·lectius, això sí, sempre amb la intenció de fer present a través de mi (tot i que sone pretensions) la presència de la Franja. Entre aquestes participacions destaco la de l'Observatori de la Llengua Catalana i la col·laboració amb la CAL a partir de la Fundació Reeixida i la revista *L'Escletxa*. Des de fa dos anys hi tinc a veure, amb la revista setmanal *El Triangle*, que hi ha incorporat una secció de la Franja de Ponent.

Berenguer de Mussots

LA CATALANITAT, LA NOSTRA SINGULARITAT EN AQUEST MÓN

Francesc Ricart i Orús, nascut a Fraga el 1950, és llicenciat en Història per la Universitat de Barcelona. Funcionari del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, forma part de la Junta directiva del Casal Jaume I de Fraga des de la seua creació i és membre, també des de la fundació, de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca. És autor, sovint en col·laboració, de diferents treballs sobre la didàctica de la llengua i la literatura catalanes i de diversos articles d'anàlisi i difusió de la realitat social de la cultura, la llengua i la nació dels Països Catalans en general i de la Franja en particular. Participà amb intensitat a l'edició de la històrica revista *Batecs* i col·labora habitualment a *Temps de Franja*, *El Triangle* i a la revista *L'Escletxa*, de la qual forma part del consell de redacció.

B. de M.

Enrique Vallespí

Enrique Vallespí Pérez és el darrer prohoms que resta en vida d'aquells grans arqueòlegs que des de principi del segle passat es dedicaren a estudiar i descobrir la història de les primeres societats humanes que habitaren aquestes terres.

Vallespí va nàixer a la vila de Favara el 1929 i era nét de Lorenzo Pérez Temprado, secretari de l'ajuntament de Massalió i un dels impulsors de la publicació del *Boletín de Historia y Geografía del Bajo Aragón*. També va ser un dels col·laboradors del doctor Pere Bosch Gimpera en les excavacions dels poblats ibèrics.

Vallespí va estudiar filosofia i lletres a la Universitat de Saragossa. Després de doctorar-se i aconseguir el premi extraordinari de final de carrera va exercir com a docent en diverses universitats fins a establir-se definitivament a la Universitat de Sevilla. Durant llargs anys ha desenvolupat una extraordinària tasca investigadora en el marc dels estudis de la prehistòria de la Península Ibèrica.

De totes maneres, la notícia important, ara, no està en relatar les proeses d'aquest gran investigador, sinó en donar a conèixer la gran obra que darremament està redactant i que segons ell mateix ens ha fet saber, ja està molt avançada. Es tracta d'una història d'aquells grans homenots de principi de segle que arranca en les darreres dècades del segle XIX i on explica detalladament com els va nàixer la passió per l'arqueologia, qui eren en realitat, com van portar a terme les excavacions, amb quins recursos comptaven, la correspondència que mantingueren, etc.

La publicació d'aquesta obra serà la millor manera de celebrar el centenari del començament de les excavacions. Des d'aquesta columna el felicitem i l'encoratgem, perquè l'acabi el més aviat possible.

Joaquim Montclús

La Franja, homenatjada a Carlet

■ Redacció

Representants de les associacions de la Franja a Carlet

Els passats 23 i 24 de maig, el Casal Jaume I de Carlet va organitzar una nova edició dels seus premis. En aquesta ocasió, la Franja hi va tenir una presència important. Divendres, a la Casa de Cultura de Carlet, s'hi va programar la taula rodona *Un món ple de franges: la Franja de Ponent*, moderada per l'Àngel Velasco, en la que hi van participar Natxo Sorolla de l'Associació Cultural del Matarranya, Màrio Sasot de la nostra revista *Temps de Franja*, Susanna Barquín de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i Marta Canales del Casal Jaume I de Fraga. En aquesta taula s'hi va desgranar què és, què suposa i què implica la Franja de Ponent. A través de la sociolingüística i les dades del darrer estudi que s'ha publicat sobre l'ús de la llengua catalana, la situació dels mitjans de comunicació en català, el paper dels centres i instituts d'estudis o l'activitat del casal—com un vessant de l'activisme cultural—, el públic present va tenir una àmplia composició i una bona anàlisi de la realitat del nostre territori.

Dissabte, l'organització ens va portar a Alzira, fent una visita cultural molt interessant a aquest municipi de 44.000 habitants, capital de la Ribera

Alta. A la tarda, al Casal de Carlet, es va presentar la reedició del llibre *Cròniques*, de Manuel de Pedrolo. Aquesta presentació va anar a càrrec de Adelaís Pedrolo —filla de l'escriptor— i Josep Poveda, de la Fundació Manuel de Pedrolo.

A quarts de deu de la nit va començar l'acte principal, el sopar de lliurament dels premis, al Saló Giner de Carlet. Amb la presència de més de

dues-centes persones i diverses actuacions musicals que van amenitzar la vetllada, vam rebre guardó les següents entitats:

Fundació Manuel de Pedrolo (Premi Cultura), Col·lectiu Ovidi Montllor de Músics i Cantants en Valencià (Premi Especial), Colla cultural i castellera d'Algemesí, la Nova Muixeranga (Premi Comarcal), Mercè Teodoro —advocada d'ACPV— (Premi al Compromís) i les nostres entitats —Associació Cultural del Matarranya, Casal de Fraga, IEBC i *Temps de Franja*— amb el Premi a la Trajectòria.

Si una cosa va quedar clara, després de conèixer un cap de setmana, va ser que realment compartim una llengua, una cultura, situacions polítiques ben difícils i uns avantpassats perquè... com va repoblar el País Valencià, el rei Jaume? De ben segur que les relacions de Carlet amb la Franja cada vegada seran més estretes i més properes, a partir d'ara.

VI jornades del CERIB VI jornadas del CERIB

> *Las relaciones económicas entre Catalunya i Aragón: pasado, present i futur.*

> *Las relaciones económicas entre Cataluña y Aragón: pasado, presente y futuro.*

20-22/06/2008 PERALTA DE LA SAL

Artelitera tanca exitosa la III edició

■ Redacció

Artelitera, la Fira de l'Artista Lliterà, ha estat novament un èxit. Els artistes durant els dos dies en els que s'ha celebrat el certàmen han mostrat la seua satisfacció per com s'ha desenvolupat la mostra i ja pensen en poder repetir en properes edicions.

El públic també ha donat el seu suport un any més a aquesta activitat que s'ha consolidat com a una gran exposició de bona part de les creacions de les diferents disciplines artístiques que es realitzen a la Llitera.

L'adquisició d'obres per part

dels visitants va ser continua durant els dos dies, el que també suposa una forma de col·laborar amb les propostes que es realitzen des de la Comarca.

El conseller delegat de Cultura de la Comarca, Andrés Aguilar, es va mostrar molt satisfet pel desenvolupament del certàmen i animà als lliterans a seguir desenvolupar les seues creacions.

Per altra banda, l'artista de Binèfar Mario Molins continuarà en els pròxims dies amb l'escultura que està realitzant al Recinte Firal i que s'ubicarà a un dels parcs de Binèfar.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Opinions nutrícies

■ Ramon Sistac

Bé, finalment hi caic. M'hi he resistit com un homenet —mal m'està el dir-ho—, però la temptació era massa forta. I, al capdavant, les temptacions són per a això: per a caure-hi. La llista de temes possibles per a un article era tan gran que, com el ruc davant la cruïlla, no sabia quin triar. I, com era d'esperar, m'he acabat decidint per aquell que pareix en una primera lectura més trivial, però que, en el fons, penso que és el més transcendent. En definitiva, afecta el nostre impacte com a espècie damunt del planeta i la nostra mateixa supervivència. Es tracta de l'alimentació i d'allò que en deriva; la seua quinta essència, la crema i la nata: la gastronomia. Si ho preferiu, dit sia com si hi féssim zoom, l'alta gastronomia, l'alta gastronomia catalana, la polèmica desfermada entre els grans cuiners.

Que som un país, o cultura, rematadament caïnita no és la primera vegada que ho dic, ni que ho escric, i penso que haurà de ploure molt abans no modifique la meua opinió al respecte. A diferència dels nostres veïns de cultura hispànica (o francesa), que s'esgatinen en una batalla perpètua entre conservadors i progressistes, carlins i liberals, dretes i esquerres; però que saben actuar unitàriament quan toquen a sometent per tal de fer-nos xixines, esmicolar-nos, polvoritzar-nos, passar-nos pel túrmix... el patètic *homo catalaunicus* es deixa espoliar, mortificar o, simplement, dar pel sac —excuseu-me la grolleria— perquè està massa entretingut fent la traveta, ficant el dit a l'ull o fent el llit al seu veí. Ras i curt, al nostre país (o cultura), qualsevol iniciativa individual o col·lectiva mínimament interessant és immediatament criticada, ridiculitzada, boicotejada i finalment dinamitada per aquells que haurien de celebrar-la i, eventualment, gaudir-ne. És per això que, a hores d'ara, la cultura catalana ja deu ser incapaç de gene-

rar individus com Gaudí, Miró o Pla, per posar-hi algun exemple. Ens veiem abocats irremeiablement a la mediocritat perquè és més divertit barallar-nos i engegar-ho tot a dida. El Modernisme es va assecar, el Noucentisme se'n va anar al carall, i encara no hem superat ni la Guerra Civil ni la dictadura. No ens ha quedat ni mica d'esperit democràtic i hem esdevingut, finalment i després de molts segles, plenament mediterranis, amb tota la càrrega negativa que pot arribar a portar l'expressió.

Els grans cuiners (Santi Santamaria, Ferran Adrià, Carme Ruscalleda, Sergi Arola...) es barallen entre ells amb un munt de declaracions creuades sense gaire sentit. Al capdavant, tot plegat no és res més que l'etern debat entre tradició i modernitat, conceptes que tothom sap que no són antitètics, sinó complementaris. I és que ací, a més del caïnisme, s'afegeix un altre problema. Els cuiners són, sense cap mena de dubte, grans artistes (artistes privilegiats perquè, a diferència de, per exemple, els escultors, ells es poden cruspir sense problemes la seua obra d'art). La frontera entre artista i intel·lectual sol ser molt difusa. Arquitectes, escriptors, músics, pintors o escultors generalment tenen una bona instrucció cultural. Els cuiners, pel contrari, han rebut una formació estrictament tècnica, i és a més una professió especialment dura i sacrificada, dit sia per tal de justificar que generalment són poc llegits i poc viatjats. Però de cop i volta són elevats als altars i passen a opinar sobre l'essència de la cultura i del pensament, i bé ho haurien de poder fer. Estic absolutament convençut que la gastronomia és la part més essencial de la cultura (almenys l'única que engreixa), però, per desgràcia, cap d'ells està a l'alçada de les circumstàncies. No em canso de repetir que això no és un problema irresoluble. Qualsevol persona a qualsevol edat pot fer-se una cultureta, i ells, a hores d'ara, sí que en tenen l'oportunitat. Però és més fàcil i gratificant contemplar al palmell de la mà els ulls sangonosos del teu col·lega, encara calents i acabats d'arrencar (*esferificats*, és clar!).

Santamaries, Adrians i companyia: comenceu pel plat més senzill de tots: la sopa de lletres.

PROPERA OBERTURA

de noves infraestructures
que augmentaran la quantitat
i la qualitat
de l'aigua a Catalunya.

L'enemic és gran.

Per això estem posant tots els mitjans per combatre'l. A partir de l'any 2009, Catalunya disposarà de 180 hm³/any d'aigua addicionals, provinents de la dessalinització, de la descontaminació d'aigües subterrànies, de la reutilització i de l'eficiència en l'ús. Però el teu esforç continua sent necessari.

Ens segueixes ajudant? Junts podem fer front a la sequera.

 Agència Catalana
de l'Aigua

 Generalitat
de Catalunya

Jornada Recercat 2008

Jaume I, de nou present a Perpinyà

■ José Miguel Gràcia

JOSE MIGUEL GRÀCIA

Vista dels estands del Recercat des del Castellat

El matí del 17 de maig, a Perpinyà, Capital de Cultura Catalana 2008, passà sota grans nuvolades i poques clarianes. Malgrat les previsions de pluja, aquesta no aparegué en tot el matí, la qual cosa va col·laborar en el bon desenvolupament i esplendor dels actes de la quarta edició de la fira RECERCAT, situada a la plaça de la Victòria, tocant els murs de l'emblemàtic edifici del Castellat. Als estands, plantats en angle recte a la plaça, s'hi exposaven el llibres, treballs de recerca i altres publicacions del conjunt dels centres d'estudi i associacions dels territoris de parla catalana, agrupats per zones geogràfiques. A més, hi havia dues casetes pròpies de l'Institut Ramon Muntaner, organitzador principal de la fira, com a punt de recepció i serveis; una altra per a les exposicions i una més com a llibreria. Com tots els expositors, l'Associació Cultural del Matarranya va estar present amb les publicacions més recents i amb la revista Temps de Franja. En dos panells es donava a conèixer la declaració de suport als implicats per la querrel·la de la FCAO i

informacions extretes del bloc «locacaudelafacau». Unes tres-centes persones vingudes del sud dels Pirineus i els visitants de la Catalunya del Nord varen recórrer animadament els diferents estands. La jornada matinal es va cloure amb l'actuació de l'Esbart Català de Dansaires. Quan va arribar la pluja ja érem a cobert.

Després d'un dinar de germanor al claustre –tancat amb finestral i ben blanquejat– del convent dels frares Mínims, carrer *François Rabelais*, ara espai cultural de l'Ajuntament de Perpinyà, van tenir lloc els actes de la tarda, a la capella de Nostra Senyora de la Victòria del mateix convent dels Mínims, dissortadament força blanquejada i gens restaurada. Per a començar, una taula redona sobre *La realitat de les entitats culturals en els diferents territoris de parla catalana*, en la qual intervingueren el Sr. Gentil Puig-Moreno, president del Centre Cultural Català del Vallespir, Josep Santesmases, president de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana i vicepresident segon de l'IRMU i Jeroni Pérez. La primera conferència, *Identitat*

i frontera a la Catalunya Moderna, va està a càrrec del Sr. Agustí Alcoberro, professor de la Universitat de Barcelona, fent un discurs de caire històric i d'explicació de les fronteres, marcant identitats i alteritats. Vibrant, la segona presentació de Robert Vinas, amb motiu del vuitè centè aniversari de la naixença del rei Conqueridor, *La memòria del Rei en Jaume*. Va emfatitzar sobre la seua bressola –la del rei, esclar–, Montpeller, la seua personalitat, sobre les conquestes, amors i desamors: la història i el mite fins avui. La tercera i última de les intervencions va sorgir de la boca encoratjada de Joan Peytaví, professor titular de l'Institut Transfronterer de la Universitat de Perpinyà, i amb el títol de *Catalunya, terra d'integració*. I parlà de com ens demostra la història, que les terres catalanes han sabut fer seues les gents forasteres, han estat terres de pas, però a l'hora d'instal·lació. Exemple del passat i esperança del futur. Els emigrants actuals són els calafatadors de l'economia, digué emfàticament.

El darrer acte de la jornada, però tal vegada el més important, va ser el lliurament dels premis RECERCAT 2008. El

premi a l'entitat fou atorgat al Centre Cultural del Vallespir i el va rebre el seu president. En quant al premi a la persona, correspongué a Josep Sebastià Cid, exdelegat de cultura de les terres de l'Ebre i fundador de l'IRMU. Després dels agraïments dels dos guardonats, intervingueren el Sr. Josep Santesmases, el Sr. Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Joan M. Trasserras, i, amb unes paraules de cloenda, l'Alcalde de Perpinyà, Joan Pau Alduy. Més que mai, les paraules i expressions «Catalunya del Nord» «amistat dels pobles de parla catalana» i «desig de caminar plegats per engrandir la llengua i cultura catalanes» van estar presents en tots els discursos i intervencions.

La Directora de l'Institut Ramon Muntaner, amb el seu treball, la seua presència en tots els actes i la col·laboració d'altres persones de l'Institut i del Municipi de Perpinyà, van deixar les institucions organitzadores en molt bon lloc.

Alguns dels assistents van romandre un dia més a Perpinyà per a fer una visita a «l'antiga frontera» entre Catalunya i el regne de França, en vorejar el Castell de Salses.

JOSE MIGUEL GRÀCIA

Actuació de l'Esbart Català de Dansaires

Mostra Aragonesa de Teatre i Dansa a Alcanyís i Casp

Organitzadors i companyies valoren positivament la MATD'08

■ Josep Puche

JOSEP PUCHE

Actuació del cabaret El Gato Negro

La Mostra Aragonesa de Teatre i Dansa Alcanyís-Casp 2008 (MATD'08), duta a terme del 26 al 29 de maig passats, ha aprofitat a les dues capitals comarcals el bo i millor de la creació escènica aragonesa d'enguany. La desena edició de la iniciativa escènica ha respost amb escreix a les expectatives: l'alta qualitat dels 19 espectacles inclosos a la MATD'08, juntament amb la

utilitat de les ponències programades (el cicle «Renovar-se, formar-se o morir», coordinat pel Centre Dramàtic d'Aragó i la Direcció General de Cultura), han generat valoracions molt positives per part d'organitzadors (Departament d'Educació, Cultura i Esport del Govern d'Aragó i Ajuntaments d'Alcanyís i Casp), programadors (n'han assistit al voltant d'un centenar i mig),

companyies, públic i mitjans de comunicació. A la nit de la jornada de clausura (matinada del 30 de maig), es van fallar i donar a Alcanyís els premis del Jurat de Programadors i del Públic al millor muntatge de la Mostra –guardons que s'han recuperat en aquesta desena edició i que van ser lliurats, respectivament, pel director general de Cultura del Govern d'Aragó, Ramon Miranda, i per l'alcaldeessa d'Alcanyís, Amor Pascual–; experts i públic van coincidir a assenyalar l'espectacle *Metrópolis*, de Teatro Che y Moche (companyia resident a Casp) en coproducció amb el Centre Dramàtic d'Aragó (CDA) com el més destacat de la MATD. El director de «*Metrópolis*», Joaquín Murillo, va agrair el doble guardó i va assenyalar que era un «premi col·lectiu, un reconeixement no només a «*Metrópolis*» sinó també a tots i cadascun dels espectacles, artistes i

tècnics que han fet possible la Mostra de 2008». A més, Murillo va destacar, entre d'altres, la gran contribució a l'èxit del muntatge del treball dels actors i ballarins, de la coreografia d'Elia Lozano i de la música de l'Orquestra de Càmbra de l'Auditori de Saragossa.

Els quatre dies de la MATD'08 es van caracteritzar, també, per la intensitat escènica. Alcanyís i Casp van viure i veure 19 espectacles de producció i interpretació aragonesa.

Després de la intensitat de la Mostra, el protagonisme escènic i musical torna a Alcanyís del 4 al 26 de juliol propers, amb la XVIa edició del Festival del Castell. Els espectacles programats en el Festival organitzat per l'Ajuntament alcanyissà, tots de primera línia com *La Fura dels Baus* o *Els Joglars*.

Es pot descarregar un dossier complet del Festival a <http://www.alcaniz.es/>

150 alumnes de la Franja assistiren a les activitats de Català programades a la Fira «Aragón Educa»

■ Màrio Sasot

Cent cinquanta alumnes de la Franja assistiren a les activitats programades des de l'estand del «Català a l'Aragó» a la Fira de l'Educació Aragonesa (Aragón Educa) que tingué lloc a la Fira Internacional de Mostres de Saragossa des del dia 28 de maig fins a l'1 de juny.

Aquest any, l'espai dedicat a aquesta Fira de l'Ensenyament ocupà tot el pavelló 6 de la Fira. El pavelló 8 estava reservat per altres entitats i institucions com l'exèrcit, l'Ajuntament de Saragossa, les Universitats, l'INAEM i empreses privades). Aquesta

ampliació d'espai i l'extensió, en un dia més, de la durada de la mostra educativa, va permetre que no hi hagués sensació d'atapeïment ni col·lapse dins de les instal·lacions.

Els alumnes que van vindre amb els seus professors de català, tutors i directores a la Fira van ser els del CP «San Juan Bautista de Saidí, el dia 28; els del CRA del Torricó i el CRA «Ribera del Cinca», el dia 29, i el CP Sant Josep de Calasanç de Fraga, el dia 30.

Tots ells, a part de gaudir de totes les activitats i ofertes informatives i lúdiques dels

diferents estands de la Fira, van tenir un concert de música tradicional aragonesa en català i en aragonès a càrrec del grup *La Chaminera* i un taller de construcció d'instruments fets amb canyes que els alumnes es van poder emportar a casa en finalitzar la sessió. A més, tots ells van tenir una visita guiada a la mostra de fotografies «Quan érem emigrants», portada per *AsCuMa*, que compartia espai amb altres com una del Senegal, la qual cosa permetia als alumnes veure punts de contacte entre les emigracions dels seus iaïos i la dels que

vénen ara als nostres pobles buscant, com abans, un futur millor.

Malgrat ser un estand organitzat pel Govern d'Aragó, cal destacar com sempre, la col·laboració activa de les nostres associacions franjolines. Per allí van estar-hi, Cèlia Badet i Alberto, d'*AsCuMa* muntadors, a més de la mostra «Quan érem emigrants», i les professores Rosa Arqué i Carme Messeguer, de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, a més de la família Bengochea al complet (Antoni i els seus pares) i el que subscriu aquestes línies.

GALERIA DE PERSONATGES

Cèlia Badet, implicada en la vida cultural del Matarranya

«Cal motivar els més jòvens en les activitats culturals»

■ Carles Sacho

La calaceitana Cèlia Badet és l'eficient secretària de l'Associació Cultural del Matarranya. Des de la creació de la seu d'ASCUMA a Calaceit l'entitat ha multiplicat els projectes i activitats i, des del 1999, es feia imprescindible contractar una persona que any rere any ha hagut d'ampliar el seu horari dedicat a ASCUMA per fer front a totes les tasques administratives i de coordinació que generava l'activitat cada vegada més àmplia i complexa. El comptar amb una seu permanent des dels primers anys de la fundació al carrer Pla núm. 4 a Calaceit va ser fàcil habilitar un espai per a ubicar-hi la secretària de l'entitat. Així que Cèlia té cura de l'ampli espai multiusos en què s'ha convertit a hores d'ara la seu d'ASCUMA: biblioteca, arxiu, aula de les classes de català, secretària, sala de

juntes, magatzem de llibres, lloc de trobada de socis... La Cèlia fa de tot: s'encarrega de demanar subvencions i preparar projectes per als actes culturals i la publicació de llibres que promou ASCUMA, fa les comunicacions i les trameses de llibres als socis, prepara les juntes, venda de llibres i CDs, redacta les actes de les reunions... Un conjunt de faenes ben diverses i algunes ben desagradables quan les institucions no recolzen alguns dels projectes realitzats amb tota la il·lusió del món.

Però, a més, la seua implicació amb la cultura va més enllà de la seua funció com a secretària i coordinadora d'ASCUMA. Així ha estat durant molts anys cantaire de la coral de la seua vila Thymiatèria, l'agrupació de veus fundada el 1986, la més antiga de la comarca del Matar-

La Cèlia Badet amb el Pasqual Vidal a l'estand d'Ascuma a la Rambla de Barcelona en la diada de Sant Jordi

ranya i que es troba integrada en l'entitat Corals del Matarranya. I també participa ben activament, des de la seua fundació el 1985, en l'Associació de Dones i Consumidors Kalat-Zeyd, que dinamitza la vida cultural de la

capital cultural del Matarranya. Participa freqüentment en els recitals de poesia que s'han popularitzat últimament en les celebracions festives i culturals. I, una dèria, saber transmetre aquest interès als més jòvens.

CRÒNIQUES TAGARINES

Patiments amb l'Alsina Graells (II)

■ Esteve Betrià

Sembla que, finalment, en la direcció de l'Alsina Graells comencen a veure les orelles al llop. I tot gràcies a l'entrada en servei dels nous trens Avant en la línia d'alta velocitat ferroviària entre Lleida i Barcelona (i viceversa), un servei que escurça pràcticament a la meitat el temps necessari per anar en transport col·lectiu d'una ciutat a l'altra. Si més no això deia la premsa catalana en la primera setmana del passat (i plujós) mes de maig. En concret *El Periòdic de Catalunya* del dia 5 recollia els laments de la direcció de l'empresa Alsina Graells per la progressiva pèrdua de viatgers degut a la competència (de deslleial era qualificada des de la direcció de l'empresa de transports de viatgers per carretera) que li representa l'entrada en funcionament del nou servei de Renfe. Si amb l'Alsina Graells el temps necessari per anar de la capital de la Terra Ferma al Cap i Casal és, si tot va bé, de dues hores i quart, ara els trens Avant col·loquen els viatgers entre les dues ciutats en a penes una hora i 12 minuts. I a més per un preu similar: 20, 40 € en els trens Avant i 17,50 € en els autocars de l'Alsina Graells. I ara que parlem de preus convé recordar, i comentar, les elevades tarifes que hem hagut de suportar –i encara suportem– els usuaris de la línia de transport de viatgers Lleida-Barcelona. Potser amb

un parell d'exemples quedarà la cosa més clara. Anar de la ciutat comtal a la capital del Segrià (155 quilòmetres) costa 17,50 € i es triga dues hores i quart, mentre que anar de Barcelona a Saragossa (350 quilòmetres), també en línia regular, és francament més barat –malgrat que sia doble la distància a recórrer– i es triga tan sols una hora més. Per completar el panorama de preu i cost diré que el preu per viatjar de Barcelona a Osca (i viceversa) en línia regular és similar al del trajecte Saragossa-Barcelona; i la distància a recórrer també és similar.

Com deia la Conxita, una sofrida usuària fins fa poc de la línia regular d'autobusos Lleida-Barcelona, a *El Periòdic* «Jo sóc una de les que es canviaran, deixaré l'Alsina per passar-me al tren. [...] Ja era hora que algú li fes la competència a l'autocar. A veure si així flexibilitza una mica els horaris i també abarateix els preus». Fins ara, afegeixo, el servei prestat per l'Alsina Graells ha fregat el crim –un crim car i passatger, tot s'ha de dir– o, com subtilment el 1999 l'escriptor Pep Coll ho anomenava en una coneguda novel·la, ha estat *L'abominable crim de l'Alsina Graells*. Han estat massa anys de patiments, incomoditats i servei poc eficient com per a què, com a usuari del transport públic i col·lectiu deixessa passar una circumstància, un canvi, tan rellevant com està sent la pèrdua de l'hegemonia en el transport de viatges entre Barcelona i Lleida per part de l'Alsina Graells. Confiam que en Pep Coll, o qualsevol altre lletraferit usuari del transport públic, no haja de titular algun escrit com *L'abominable crim de l'Avant* o *de l'AVE*. Confiam-hi.

From Saidí to the world

■ Carme Messeguer

Saidí és la població de la Franja amb més gent de lletres per metre quadrat. Valguen com a exemples els noms de Mario Sasot, corresponsal de *La Vanguardia* a l'Aragó i director de la revista que teniu entre mans, i de Joaquim Ibarz, corresponsal, també de *La Vanguardia*, a l'Amèrica central. Pel que fa a la Literatura amb majúscules (no ens toca discutir aquí si els gèneres periodístics són o no són literatura) i amb escrupolosa paritat, els noms de Mercè Ibarz i Francesc Serés (els esmentem per ordre alfabètic, o de naixement, com preferiu) han superat amb escreix les nostres fronteres lingüístiques fins al punt que, havent passat per Frankfurt, han estat convidats a participar en el PEN World Voices, un festival literari inter-

nacional que se celebra anualment a Nova York.

Amb el tema «Public Lives/Private Lives», el Word Voices Festival d'enguany (la sisena edició), que organitza el PEN American Center ("associació d'escriptors que treballa per fer progressar la literatura, defensar la llibertat d'expressió i fomentar l'amistat literària internacional"), s'ha desenvolupat, entre el 29 d'abril i el 4 de maig, en diversos punts de la ciutat americana.

Serés (Premi Nacional de Literatura 2007), convidat per l'organització del PEN Internacional, va participar en una lectura col·lectiva, *Reading the world*, al costat de l'australià Peter Carey, la nord-americana Janet Malcolm i el noruec Halfdan Freihow, en el marc de la Casa

d'Escandinàvia a Nova York.

Serés i Ibarz van coincidir, en la Lilian Vernon House, en l'acte de presentació de l'antologia *New Catalan Fiction* (Dalkey Archive Press), a cura de Jaume Subirana, dedicada a la narrativa catalana contemporània, amb relats de cinc clàssics del segle XX (entre els quals Jesús Moncada) i quinze autors actuals. La sessió, presentada per l'escriptor nord-americà d'origen irlandès Colum McCann, en què participaven Ibarz, Serés i el narrador i columnista Josep Maria Fonalleras, també inclòs en l'antologia, va consistir en la lectura de fragments dels seus relats en català, seguida per la lectura dels contes sencers en anglès per part d'actors nord-americans, i va concloure amb una taula redona moderada per Mary Ann

FABIAN SIMÓN

Mercè Ibarz

Newman, directora del Catalan Center de Nova York.

Els contes inclosos en l'antologia són *Informe provisional de la correguda d'Elies Santapau* de Moncada, *Des de l'altre costat del claustre* d'Ibarz i *Les claus* de Serés.

La presència catalana al World Voices, impulsada per l'Institut Ramon Llull, va comptar també amb la participació de la dramaturga Àngels Aymar, del poeta Joan Margarit i de la novel·lista Carme Riera.

SOM D'EIXE MÓN

Aigua, aiguats i aigüeres

Francesc Ricart

S'acaba el curs i «el més calent és a l'aigüera». Reconec que l'expressió m'era estranya fins que la vaig sentir al Principat. A l'Alcover-Moll, hi diu que se sent a l'Empordà i al Penedès. La imatge, però, no em digueu que no és clara, diàfana, directa. Allò que ja hauria de ser a punt, el menjar calent, amb què ja hauríem de comptar i, en canvi, és ben verd i fred, encara és a l'aigüera. Potser no coincidim tots en quines coses haurien de ser les més calentes, però si feu un esforç, i recordeu tot allò que es va tractar a Calaceit en la jornada de desembre, segur que tots senyalarem amb el mateix dit la mateixa nafra: la Llei de Llençües, una llei que veurà com acaba el curs i... és a l'aigüera.

L'aigua, però, aquests temps és present arreu i a tothora, fins al punt que ha estat l'argument i centre de la vida política dels últims tres mesos a bona part de l'Estat i sobretot a Catalunya i a l'Aragó: el transvasament i els decrets de Madrid, els decrets de sequera de la Generalitat, les reaccions des del govern aragonès... Ens han tingut ben entretinguts fins que ha plogut amb abundància i amb la pluja s'han acabat els transvasaments i els decrets que els emparaven i, fins i tot, bona part de la mala llet que s'havia acumulat en molts àmbits: a les Terres de l'Ebre, al govern d'Aragó, a la Generalitat, on el Conseller de Medi Ambient va arribar a confessar que s'havia encomanat a la Mare

de Déu de Montserrat (!).

També l'aigua és a la base del gran esdeveniment de l'Expo de Saragossa, i també s'ha de parlar de la contradicció de l'aigua, si més no quan enfila aquestes ratlles, el cabal de l'aigua de l'Ebre, el bé de Déu i de la Mare de Déu corresponent, s'ha anunciat que impedirà fer la festassa de la inauguració tal com s'havia previst, a partir d'un muntatge de Calixte Bieito. La contradicció de l'aigua, ja ho veieu és a tot arreu, com vam saber de primera mà d'un cronista de la ciutat d'Alzira (Ribera Alta), la història de la qual plana o sura, fent una broma fàcil, al voltant i a l'interior del Xúquer, el riu que ha marcat la vida de la població, amb riuades periòdiques devastadores que l'han conformat al llarg dels segles.

Aigües, les del riu Xúquer (aquell que de forma vergonyant de petits només vam conèixer per «Júcar») que, d'altra banda, també donen vida i una riquesa immensa a tota la Ribera, la comarca on vam anar a parar l'última setmana de maig una colla de la Franja perquè, a Carlet, un dels pobles amb més vitalitat, hi parlaven de nosaltres, de la gent de les associacions que treballen per la llengua i la cultura catalanes a la Franja; i això era en el marc dels Premis Jaume I del Casal Jaume I de Carlet. Els dos dies, l'aigua també ens va acompanyar amb la generositat d'aquesta primavera, la generositat de la gent de Carlet, on ens vam trobar bé, molt bé, sentint el nostre parlar i les nostres preocupacions i les nostres aspiracions.

Som al juny, i ha plogut molt des del desembre, quan a Calaceit vam clamar, no per l'aigua, sinó per la necessitat de tenir una base legal on poder-nos recolzar, sense haver de demanar res, simplement exigint els nostres drets lingüístics, com quan no és té aigua i s'ha d'obtenir com siga, per si de cas no plou prou.

Moviments de població entre la Franja i la resta de Terres de parla catalana en l'època contemporània

Una visió succincta

■ Joaquim Torrent

Ja des de sempre hi havia hagut un moviment de població des de terres aragoneses al País Valencià —que es remunta als moments de la conquesta—, especialment des de la zona de Terol. Evidentment, la Franja no n'ha estat al marge, especialment el Matarranya. Aquest moviment mai s'estroncà i amb la industrialització es revitalitzà, especialment durant els primers dos terços del segle XX.

També històricament hi ha hagut una constant aportació de població vers Tortosa i altres nuclis de les Terres de l'Ebre —un moviment que es pot fer extensiu a Reus— provinent del Matarranya i de les poblacions riberenques de l'Ebre. També s'ha registrat un moviment anàleg des de la zona centre i nord de la Franja vers Lleida i poblacions immediates.

Pel que fa a Barcelona i la seva àrea metropolitana, es pot dir que, tot i haver-hi precedents, a mida que la industrialització iniciada en el segle XIX prenia embranzida i les àrees més properes del Principat ja van aportar la seva mà d'obra, la població provinent de la Franja de seguida en prengué el relleu.

La gran majoria dels qui emigraven de la Franja —bàsicament població camperola, es dilatà des d'inicis del darrer quart del segle XIX fins passat el segon terç del segle XX. I la resta d'Aragó no anava a la saga de la Franja, fins a l'extrem que es calcula que el 69% de l'emigració aragonesa anava al Principat —un 60% a la demarcació de Barcelona—, i un 17% a la demarcació de València. La resta es repartia entre Madrid, un 10%, i Euskadi, un 4%. En aquestes xifres

hi hauríem d'afegir, a les comarques de la Franja, els qui emigren a la resta d'Aragó, bàsicament Saragossa i alguna població gran. A tall d'exemple tenim les xifres de la Llitera, on es calcula que el 62% de l'emigració va tenir com a destí el Principat i que a l'Aragó hi va anar un 26%. D'aquest percentatge, una mínima part s'hauria quedat a la Franja, on l'únic focus amb capacitat important d'atraure població és Fraga, mentre que la resta correspon a l'emigració interna a nivell de comarca.

De tota manera, sempre hi ha hagut una certa inclinació de les classes benestants de la Franja a fer estudiar els fills a Saragossa, cosa que ha produït en molts casos el seu establiment o vinculació estable amb aquesta ciutat.

Aquesta tendència, però, s'ha vist compensada per un moviment anàleg vers Barcelona —i en menor grau a València i Madrid, i darrerament a Lleida—. El fet que molts originaris de la Franja s'hagin traslladat al Principat a fer estudis superiors ha tingut una transcendència cabdal per al desvetllament cultural de la Franja, i, en concret, caldria destacar l'important paper que ha adquirit la nova universitat de Lleida en atraure, per raons òbvies de proximitat, molts franjatins. Ben sovint molts habitants de la Franja han adquirit consciència de la peculiaritat cultural pròpia en contactar a Barcelona amb el món de la cultura catalana; aquest va ser, per exemple, el cas de l'escriptor Jesús Moncada, qui en una entrevista a la revista l'Avenç declarava: «La prosperitat [de Mequinensa] se'n va en orris bruscament l'endemà de l'ar-

Estació de Móra la Nova l'any 1967

mistici [de la Primera Guerra Mundial]. Tot s'ensorra: moltes mines han de plegar, cafès i botigues tanquen portes, la gent es veu obligada a anar-se'n (...) es buiden carrers sencers. Els vilatans fan cap a Barcelona. Alguns s'estableixen a Sants. La majoria, però, van a parar a Gràcia, fins al punt que diuen que si vas a Barcelona i tens algun problema només cal que et plantis a qualsevol carrer de Gràcia i cridis Mequinensa. Segur que se t'obrirà alguna porta». Tampoc ha hi hagut moviments significatius de població catalanoparlant cap a la Franja, llevat, potser, de la instal·lació d'alguns pagesos de les terres de Lleida en zones de regadiu de la Llitera, o de miners a Mequinensa. Més aviat ha estat més freqüent la vinguda, per a algunes tasques, de mà d'obra no catalanoparlant. Una altra qüestió seria el retorn de molts antics pobladors de la Franja com a usuaris de segona residència, un cop rehabilitada la casa familiar.

Quant a les forces vives, aquestes ben sovint estaven integrades per persones de procedència llunyana i no catalanoparlants. Darrerament, especialment en l'ensenyament, es dona el cas que bastants places són ocupades per originaris de la Franja. Tampoc no hem de negligir l'existència tradicional i històrica d'un cert tràfec de professionals entre els diversos territoris de la corona d'Aragó (capellans, jutges, artistes, etc.)

Fins i tot no podem oblidar les massives emigracions temporals a la verema francesa i les relacions humanes que poden haver comportat entre la Franja i la Catalunya Nord.

I no podríem acabar sense esmentar el gran paper jugat a la Franja pel turisme provinent de la resta de terres de parla catalana, especialment a zones pirinenques, fluvials i al Matarranya, molts dels quals, malauradament, ignoren la realitat cultural d'aquestes terres.

i tu, què toques?

AMTP

AULA DE MÚSICA TRADICIONAL I POPULAR

FLABIOL I TAMBORÍ

GRALLA

PUA I GUITARRA

ACORDIÓ DIATÒNIC

CANT

PERCUSSIÓ

VOLA DE RODA

DOIÇAINA

VIOLI

TAROTA

SAC DE GEMECS

Matrícula oberta

SEUS DE L'AULA

BARCELONA
FIGUERES
LLEIDA
TORTOSA
VILA-SECA

INFORMACIÓ GENERAL I MATRÍCULES

www.amtp.cat

T. 932 151 069

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació
Centre de Promoció
de la Cultura Popular
i Tradicional Catalana

